

Наталія Матвеева,

доцент кафедри педагогіки початкової освіти

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ПЕДАГОГА ДО ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ

Вітчизняна система освіти переживає сьогодні складний період існування у зв'язку із особливостями соціально-економічного стану країни, що своєю чергою вимагає від кожного освітянина відповідального ставлення й високої професійної компетентності, досягнення високого рівня майстерності та професіоналізму. Відтак вимоги часу та суспільства в цілому потребують відповідності професійного рівня педагогічних кадрів; готовності фахівців до нових змін, перегляду цінностей, потреби систематичного самовдосконалення тощо.

Дослідження показало, що різноманітні трактування сутності готовності та її видів зумовлені передовсім завданнями та специфікою педагогічної діяльності. Так, аналіз психолого-педагогічної літератури дозволяє виокремити низку напрямів, у межах яких осмислюється проблема готовності: психологічна готовність до різних видів діяльності (А. Дьяченко, Л. Кандилович, В. Моляко); морально-психологічна готовність (Л. Кондрашова), професійна готовність (А. Денисова, Н. Рибаківа); готовність до педагогічної діяльності (В. Сластьонін, А. Линенко); готовність педагога до інноваційної діяльності (В. Сластьонін, Л. Даниленко, В. Довбищенко); підготовка майбутнього педагога до упровадження новітніх технологій (О. Пехота) та ін. *Готовність* виступає важливою рисою особистості (М. Дьяченко), що являє собою складне психологічне утворення; стан, актуалізацію та адаптацію можливостей особистості щодо успішної дії у певний момент.

Загалом щодо визначення змісту поняття «готовність» існують певні розбіжності у поглядах науковців. Психологи вивчають особливості та характер зв'язків між станом готовності учителя та його подальшою ефективною діяльністю, а педагоги займаються дослідженням умов, засобів, прийомів та методів, які впливають на професійне зростання учителя, починаючи з його формування у студентські роки. З іншого боку, складність проблеми готовності психологи вбачають у тому, що успіх не гарантується простим переносом сформованих якостей у нову ситуацію і вимагає отримання фахівцем самостійності у процесі професійної діяльності. Натомість з педагогічної точки зору *професійна готовність* виявляється у сукупності професійно зумовлених вимог до вчителя і є критерієм результативності процесу підготовки майбутніх педагогів у

вищому навчальному закладі, установкою на педагогічну діяльність. До прикладу, науковець А. Линенко розглядає готовність як інтегроване системою утворення особистості, що характеризує її вибіркочу прогнозуючу активність під час підготовки та включення до діяльності. Відтак готовність тісно пов'язана з досвідом людини, що своєю чергою ґрунтується на формуванні позитивного ставлення до дійсності, усвідомленні мотивів і потреб у даній діяльності.

Сучасний учитель розглядається в освітній парадигмі як самоорганізуючий суб'єкт, наділений низкою якостей, основною з-поміж яких є інтегративна активність, що передбачає діяльну позицію особистості в усіх її проявах, ураховуючи творчість; спрямованість як динамічну ієрархію смислоутворюючих цінностей і мотивів, які складають мотиваційну сферу особистості; здатність до рефлексії; відповідальність і самостійність тощо.

Відтак готовність фахівця до творчої самореалізації в професійній діяльності виступає як найвища якість його підготовки, здатність виконувати не лише нормативні вимоги до професійної діяльності, а й творчо втілювати на практиці свою індивідуальність [3, с. 14]. Саме тому готовність до професійного зростання потребує наявності комплексу обов'язкових для творчості мотиваційних, вольових, інтелектуальних, комунікативних і творчих характеристик. Так, мотиваційно-вольовий компонент передбачає сформованість мотивів і цілей, орієнтованих на досягнення успіху у професійній діяльності, саморозвиток, самореалізацію, наявність вольових якостей. Інформаційна обізнаність виступає показником когнітивного компоненту, а уміння моделювати освітню діяльність, самостійно діагностувати, творчо підходити до виконання професійних обов'язків – вияв операційно-дійового компоненту. Заслужують на увагу такі якості сучасного фахівця як сенситивність до проблем у професійній діяльності, нестандартний підхід, варіативність у плануванні, діалогічна взаємодія з учнями.

Позаяк процеси самореалізації та творчості є взаємопов'язаними, актуальним для визначення готовності педагога до творчої самореалізації у професійній діяльності, а, отже, й подальшого зростання є дослідження А.Капської, яке визначає її як професійно орієнтовану творчість, що поєднує потребу і здатність реалізувати власні сили, задатки і здібності у інтересах виховання підростаючого покоління.

Отже, аналіз актуалізованих джерел з означеної проблеми дозволяє виокремити *готовність до професійного зростання* як інтегроване системою властивостей та відносин утворення особистості, що характеризує її вибіркочу прогнозуючу активність при підготовці та включенні у діяльність; здатність до творчої діяльності, яка орієнтується на професійну творчість і поєднує у собі потребу й здатність вчителя реалізувати свої сили і можливості в інтересах виховання творчої особистості учня та особистісної самореалізації; здатність до відкриття

вже відомого в науці та практичній діяльності; готовність до діяльності, що має риси неординарності, геніальності та загальноісторичної унікальності; готовність до діяльності, спрямованої на постійне розв'язання нескінченної низки навчально-виховних завдань при частій зміні обставин та інше.

Розглядаючи педагогічну професію передовсім як творчу, ту, яка потребує неабияких зусиль, кропіткої роботи, творчого підходу до виконання завдань, що дозволяє професійно розвиватись, ми спробували з'ясувати бачення педагогів щодо можливостей розвитку в обраній професії. Дослідження показало, що творчі можливості, які відкриває обрана професія, фахівці вбачають лише як можливість нестандартного підходу до учнів у процесі навчання та виховання; можливість індивідуального підходу до дітей; можливість формування особистості; використання великої кількості методів, прийомів та засобів навчання та виховання; удосконалення методики навчання; можливість щодо запровадження інновацій та нових відкриттів у власній роботі [2]. Слід наголосити на тому, що більшість респондентів одноставно погодились із тим, що професія учителя була й залишається творчою. Натомість, творче ставлення до обраної професії певна кількість учителів вбачає у специфіці педагогічної діяльності, так званому відхиленні від традиційних форм навчання та виховання; пошуку нових шляхів підвищення якості освіти; виробленні нових методів підходу до здійснення педагогічної діяльності; розкритті власного творчого потенціалу.

Важливо, здатність до самореалізації та подальшого розвитку формується домінантними якостями особистості, які своєю чергою являють собою творчі якості. С. Сисоева поєднує їх у такі підсистеми: 1) спрямованість на творчу діяльність; 2) характерологічні особливості; 3) творчі уміння; 4) психічні процеси [1, с. 76]. Щодо педагогічної праці, варто виокремити основні *показники готовності до творчої самореалізації* учителя професійній діяльності, а саме:

- *характер професійної спрямованості* (мотиви навчальної діяльності; прагнення досягти успіху; ціннісні орієнтири; визнання педагогічної діяльності творчістю);

- *оволодіння інформаційно-мовним простором* (володіння методами і формами творчої навчально-виховної діяльності, інноваційними технологіями, мовними знаннями, методикою викладання);

- *оволодіння складовими компонентами підготовки до творчої самореалізації* (уміння висувати цілі педагогічної діяльності; уміння передбачати та прогнозувати; здатність до саморозвитку; самостійний пошук професійної інформації; ініціативність та виявлення високого рівня активності);

- *рівень педагогічної взаємодії з професійним оточенням* (гнучкість у виборі шляхів розв'язання проблем; емпатія; уміння створювати середовище співтворчості);

- *уміння самореалізувати творчий потенціал* особистості (удосконалення змісту діяльності, уміння створювати і реалізовувати особистісно-зорієнтовані технології навчання, уміння визначати завдання власного професійно-педагогічного самовдосконалення тощо).

Звісно, задля того, щоб сучасний учитель працював з натхненням, необхідні стійкі мотиви, які своєю чергою спонукали б творити, діяти, надихати інших. Практика показує, що основними мотивами плідної праці більшості учителів є приклад інших педагогів (заслужених учителів, учителів-новаторів) та бажання подальшого кар'єрного зростання. З іншого боку, незначна кількість педагогів вважають одним із мотивів власної ефективної діяльності задоволення від обраної професії, любов до дітей, прагнення спілкування з ними та батьками, колегами. Натомість бажання й готовність ефективно працювати на благо майбутнього нашої країни, заради виховання підростаючого покоління сформовані далеко не у всіх учителів-практиків. Здебільшого педагоги визнають, що реалізують потенційні можливості лише частково при їх професійній діяльності, позаяк не має необхідних умов у навчальному закладі, низька матеріально-технічна база школи тощо.

Вище означене дозволяє зробити висновок про те, що професія, яку обирає для себе людина, а зокрема педагог, має для неї велике значення та являє цінність, яку вона прагне наслідувати та розвивати у майбутньому. Готовність до зростання на професійній ниві передбачає уміння бути самостійним та ініціативним, активним й готовим до пошуку. На сучасному етапі педагоги основну мету своєї професійної діяльності вбачають у навчанні та вихованні нової людини – громадянина України, доброї, чуйної, працелюбної людини. А для цього необхідно передовсім відповідати усім запитам часу, бути високоінтелектуальною, всебічно розвиненою особистістю, професіоналом з великої літери.

Список використаних джерел

1. Сисоєва С. О. Педагогічні технології у неперервній професійній освіті : монографія / С. О. Сисоєва. – К. : ВІПОЛ, 2001. – 502 с.
2. Тевлін Б. Л. Професійна підготовка вчителів / Б. Л. Тевлін. – Х. : Вид. група «Основа», 2006. – 192 с.
3. Чавленко Павлина. Методичні підходи до управління процесом творчості вчителів / Павлина Чавленко // Нива знань . – 2008. – № 2. – С. 14–19.